Näringsutskottets betänkande 1984/85:3

om domänverkets verksamhet, m. m.

Ärendet

I detta betänkande behandlas sex motioner från allmänna motionstiden år 1984. Motionerna berör frågor om

domänverkets verksamhet,
tillvaratagande av sjunktimmer,
vidareförädling inom sågverksindustrin.

T. f. generaldirektören för domänverket Bo S. Hedström har inför utskottet lämnat upplysningar om domänverkets verksamhet.

Sammanfattning

Utskottet avstyrker en motion (m) med yrkanden om ny målsättning för domänverket och successiv utförsäljning av skogsmark m. fl. tillgångar. Likaså avstyrks en motion (c) med yrkande på en parlamentariskt sammansatt utredning om domänverkets verksamhet. I en reservation (m, c, fp) tillstyrks däremot en sådan utredning.

En motion (vpk) med yrkande om att domänverket inte bör använda externa resurser i form av bl. a. arbetstagarägda maskiner avstyrks av utskottet. Samma gäller motioner (vpk) om åtgärder för tillvaratagande av sjunktimmer och om ett utvecklingsprogram för höjd vidareförädling inom skogsindustrin. I samtliga fall föreligger reservationer (vpk) till förmån för motionsyrkandena.

Motioner

De motioner som behandlas här är följande:

1983/84:318 av John Andersson m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om tillvaratagande av sjunktimret,

1983/84:324 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om [domän]verkets försäljning av skog på rot, anlitande av entreprenörer och arbetstagarägda maskiner,

1983/84:424 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett utvecklingsprogram för höjd vidareförädling inom sågverksindustrin i enlighet med motionens riktlinjer,

1983/84:1871 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen

1. hos regeringen begär förslag till ny målsättning för domänverkets verksamhet i enlighet med vad i motionen anförts,

2. bemyndigar regeringen, med avsteg från nu gällande instruktioner, att uppdra åt domänverket att genomföra försäljningar i enlighet med vad som i motionen anförts samt att intäkter från genomförda försäljningar inlevereras till statskassan som budgetförstärkning,

1983/84:1883 av Ingrid Hemmingsson m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående virkesförsäljning från domänverkets skogar,

1983/84:2082 av Nils Åsling (c) och Anders Dahlgren (c), vari hemställs att riksdagen anhåller hos regeringen om att en parlamentarisk utredning tillsätts för att förutsättningslöst se över domänverkets organisation, verksamhet och mål.

Domänverkets verksamhet

Bakgrund

Följande allmänna uppgifter om domänverket bygger på redovisningen i budgetpropositionen (prop. 1983/84:100 bil. 14 s. 186–189). För verksamhetsåret 1983 har kompletterande uppgifter hämtats från domänverkets senaste årsredovisning.

Domänverket är sedan år 1912 affärsdrivande verk. Gällande riktlinjer för verksamheten fastställdes genom beslut av 1968 års riksdag. Domänverket fick därigenom ökade möjligheter till affärsmässigt handlande.

Verket skall driva skogsbruk, virkesförädling och annan därmed sammanhängande verksamhet, förvalta den fasta egendomen och andra tillgångar som hör till domänverkets fond samt förvalta och öva tillsyn över vissa andra allmänna skogar.

Målet för verksamheten vid domänverket är att gemensamt med AB Statens Skogsindustrier (ASSI) på lång sikt åstadkomma bästa möjliga samlade ekonomiska utbyte och därvid prestera ett från företagsekonomisk synpunkt rimligt årsresultat.

Domänverket förvaltar aktierna i ett förvaltningsbolag, Domänföretagen AB, som finansiellt och administrativt samordnar verksamheten i ett antal dotterbolag. Av dessa är ett 20-tal rörelsedrivande. Verksamheten utgörs i huvudsak av virkesförädling.

Domänverkets skogsmarksinnehav, exkl. renbetesfjällens skogar, uppgår i runt tal till 4 miljoner hektar produktiv skogsmark, varav ca 500 000 hektar är belägna ovanför den f. d. skogsodlingsgränsen. Verkets skogsmarksinnehav utgör närmare en femtedel av landets produktiva skogsmark. Det

bokförda nettovärdet av verkets skogs- och jordbruksfastigheter uppgick år 1983 till 1 069 milj. kr. Motsvarande taxeringsvärde uppgick till 7 200 milj. kr.

Domänverkets omsättning omfattar intäkter för skogsprodukter, skogsentreprenader, utarrendering av jordbruk, tomter, materialintäkter, jakt och fiske samt uthyrning av bostäder. Försäljning av skogsprodukter utgör ca 90 % av omsättningen. Försäljningen av virke under de senaste fem åren har uppgått till ca 7 milj. m^3 fub (fast mått under bark) om året. Härav har ca 0,2 milj. m^3 fub om året utgjorts av virke på rot. Antalet anställda i domänverket har under perioden varit drygt 6 000.

Domänverkets ekonomiska resultat under åren 1979–1983 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	1979	1980	1981	1982	1983
Omsättning	1 357,6	1 484,5	1 662,3	1 834,5	1 952,3
Produktions-, försäljnings- och administrationskostnader	1 143,1	1 193,1	1 353,6	1 526,0	1 537,9
Rörelseresultat före avskrivningar	214,5	291,4	308,7	308,5	414,4
Avskrivningar	91,2	95,1	106,0	121,9	131,8
Finansiella och extraordinära poster	–26,8	2,9	27,9	10,3	–70,1
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	96,5	199,2	230,6	196,9	212,5
Bokslutsdispositioner	9,6	–47,9	–16,8	–32,4	–116,9
Skatt	–34,0	–16,0	–33,6	–32,0	–34,4
Årets resultat	72,1	135,3	180,2	132,5	61,2
Inlevererat till staten	40,0	54,6	80,6	83,7	89,3
Redovisat resultat före bokslutsdispositioner och skatt i % av i medeltal disponerat statskapital	10,3	21,1	23,2	18,4	19,1

I finansiella och extraordinära poster för år 1983 ingår 66 milj. kr. för nedskrivning av aktier i Domänföretagen AB. Bakgrunden härtill är omfattande strukturåtgärder, innebärande bl. a. avveckling av vissa verksamheter. Dessa åtgärder har orsakat stora kostnader, som enligt domänverkets bedömning inte kan återhämtas inom den kvarvarande verksamheten. I bokslutsdispositioner ingår 100 milj. kr. i avsättning till en särskild skogsvårdsfond. Bokslutet för år 1983 har ännu inte godkänts av regeringen.

Domänverket räknar med att resultatet för år 1984 kommer att försämras i förhållande till år 1983 med hänsyn till minskade avverkningar. Försämringen motverkas något av en väntad resultatförbättring i de träförädlande dotterbolagen.

Domänverkets investeringar under åren 1979–1983 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	1979	1980	1981	1982	1983
Investeringar i maskiner och inventarier	56,4	93,6	134,4	163,0	102,1
Investeringar i byggnader och markanläggningar ...	21,1	34,5	43,0	49,0	57,0

Till skillnad från andra affärsdrivande verk erhåller domänverket inte några investeringsmedel över statsbudgeten. Verkets medelsbehov tillgodoses genom tillgång till rörlig kredit i riksgäldskontoret, vilken f. n. får uppgå till högst 500 milj. kr., och genom disposition av tillgängliga vinst- och fondmedel. Den rörliga krediten har under de senaste åren utnyttjats endast i obetydlig omfattning.

På grundval av en av domänverket upprättad femårsplan för verket har regeringen den 16 oktober 1980 bestämt den inbetalning av vinst till staten som verket årligen skall fullgöra för åren 1980–1984. Kravet innebär att verket årligen skall till staten inleverera dels ett fast belopp av 30 milj. kr., dels ett belopp motsvarande 30 % av överskottet efter skatt, dock sammanlagt lägst 40 milj. kr. Under år 1981 har dessutom regeringen vid två skilda tillfällen beslutat om en höjning av inleveransen för åren 1980 och 1981 med totalt 30 milj. kr. Den del av vinsten som återstår skall tillföras verkets dispositionsfond.

Verkets investeringsfond får utnyttjas för inköp av fast egendom och till investeringar med en varaktighet av minst tio år, t. ex. byggnader och skogsbilvägar. Genom avsättning till värdeminskningskonto för investeringar hålls fondens kapital intakt. Köpeskillingen för försäljning av kronoegendomen tillförs investeringsfonden.

Uppläggningen av domänverkets finansiering av drift- och kapitalutgifter medför att endast anslag till verket av speciell natur redovisas på statsbudgeten.

Domänverket med aktiebolagen under verkets förvaltning utgör domängruppen.

Domängruppens utveckling åren 1979–1983 framgår av följande sammanställning.

	1979	1980	1981	1982	1983
Omsättning (milj. kr.) ...	1 883,6	2 090,8	2 270,7	2 522,8	2 759,6
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt (milj. kr.)	117,2	206,9	189,4	155,0	291,6
Antal anställda	7 700	7 900	7 900	7 800	7 800

Allmänna riktlinjer för domänverket

Motionerna 1983/84:1871, 1983/84:1883 och 1983/84:2082

I motion 1983/84:1871 (m) erinras om tidigare förslag från moderata samlingspartiet om en återgång till den ursprungliga uppgiften för domänverket att förvalta den statsägda marken och ett särskiljande av övrig verksamhet, främst den affärsverksamhet som byggts upp efter 1968 års beslut. Motionärerna hävdar att omvandlingen av domänverket till domängruppen har inneburit att staten har etablerat sig som konkurrent till enskilt företagande i en rad branscher. De anser att verksamheten bör granskas såväl från konkurrensneutralitetens synpunkt som med hänsyn till domängruppens växande innehav av mark, vilket har minskat utrymmet för enskilt ägande.

Genom att en stor del, ca 40 %, av domänverkets virke går till ASSI och egna industrier begränsas den viktiga virkesförsörjningsroll som domänverket borde kunna fullgöra på en fri virkesmarknad, hävdas det i motionen. Detta betecknas som ett hot mot de enskilda företag som ytterst är beroende av leveransvirke för sin verksamhet. Motionärerna anser att utvecklingen inom domänverket är till men för de regionalpolitiska strävanden som bygger på en mångfasetterad industri. Ett liknande synsätt anläggs på domänverkets inköp av skogsbruk. Enligt motionärernas mening skulle betydande fördelar ha vunnits om den under senare år utbjudna skogsmarken hade kunnat förvärvas av enskilda, som då hade kunnat förstärka sina egna fastigheter.

I motionen föreslås en successiv försäljning av såväl skogs- och lantbruksfastigheter som olika företag inom domängruppen. Härigenom skulle delar av domänfondens medel frigöras som likvida medel för statskassan. En översiktlig plan för utförsäljning av företag och mark bör enligt motionärerna upprättas. De anser att försäljningarna första året bör resultera i försäljningsintäkter av 400 milj. kr.

Vidare anförs att avkastningskravet för domänverket måste formuleras på ett ändamålsenligt sätt för att man skall nå jämförbarhet med enskilt ägande och bolagsägande inom skogsbranschen. Motionärerna anser att frågan om avkastningskravet bör behandlas i samband med att ny instruktion för domänverket fastställs.

Frågan om domänverkets virkesförsäljning tas upp även i motion 1983/84:1883 (m). Motionärerna pekar på att den minskande avverkningen ökar konkurrensen om virket. De anser att det saknas skäl för att den statligt ägda industrin därvid skall prioriteras framför den lokala. Domänverket borde därför ges sådana direktiv att det avsätter virke till närmaste industri under affärsmässiga former.

I motion 1983/84:2082 (c) riktas kritik mot att domänverkets medverkan i kompletteringen av enskilda fastigheter upphört. Med utgångspunkt häri begärs en parlamentarisk utredning om domänverkets organisation, verksamhet och mål. En sådan utredning borde ta upp frågan om domänverkets

roll som förvaltare av skogsbruk, bl. a. med hänsyn tagen till önskvärdheten av att verket på ett mera flexibelt sätt än f. n. medverkar till förbättringar av skogsbrukets arrondering. Andra frågor som enligt motionärerna bör behandlas är försäljning av domänverkets arrendegårdar till privata lantbruksföretagare och begränsning av verkets affärsdrivande verksamhet inom förädlingsindustri av skilda slag. Även frågor om de avkastningskrav som bör ställas på domänverket och om en uppdelning av verket borde övervägas. Motionärerna anser också att intressemotsättningar mellan domänverket och naturvårdsintressena bör analyseras av utredningen.

Förvärv och avyttring av mark

Domänverkets förvärv och avyttring av mark under den senaste tioårsperioden framgår av följande sammanställning (1 000 hektar).

	Förvärvad areal	Avyttrad areal	Tillskott netto
1974	22,8	3,5	19,3
1975	3,4	2,8	0,6
1976	26,1	2,4	23,7
1977	14,6	1,5	13,1
1978	24,3	3,6	20,7
1979	41,1	9,4	31,7
1980	12,3	15,9	–3,6
1981	12,2	12,8	–0,6
1982	9,6	5,1	4,5
1983	5,8	8,0	–2,2
Summa	172,2	65,0	107,2

Såväl förvärv som avyttringar avser till övervägande del produktiv skogsmark. Uppgifterna omfattar inte markinnehav hos sådana bolag i vilka domänverket har köpt eller sålt aktier.

De stora markförvärven i slutet av 1970-talet får ses mot bakgrund av att skogsindustrins trängda läge vid denna tid ledde till ett stort utbud av skogsmark. Genom ett särskilt statligt förlagslån år 1979 på 500 milj. kr. fick domänverket möjlighet att förvärva en del av denna mark. Avsikten var att domänverket härigenom skulle medverka till att stärka skogsindustriföretagens finansiella ställning (se NU 1978/79:54 s. 7–12).

Riksdagens revisorers granskning av domänverkets verksamhet, m. m.

Åren 1981–1982 granskade riksdagens revisorer intäkts- och kostnadsutveckling vid domänverket. Granskningen, som utgjorde ett led i en allmän granskning av de statliga affärsverkens intäkts- och kostnadsutveckling, låg till grund för en skrivelse till riksdagen i december 1982 (förs. 1982/83:12).

Revisorerna lade fram vissa förslag rörande dels domänverkets skogsekonomiska planering, dels användningen av vissa arealer i skogslänen med svårföryngrad skog. Domänverkets avverkningspolitik under 1970-talet bedömdes dock i stort positivt av revisorerna. De ansåg sig heller inte böra föreslå ändringar i beskrivningen av målen för domänverkets verksamhet. På hemställan av näringsutskottet (NU 1982/83:49) anslöt sig riksdagen till revisorernas förslag.

Riksdagens revisorers granskning begränsades i huvudsak till frågor rörande skogsbruket inom själva domänverket. Den verksamhet inom domängruppen som bedrivs i aktiebolagsform inom bl. a. Domänföretagen AB med dotterföretag lämnades åsido. Skälet härtill angavs vara att revisorerna inte utan riksdagens särskilda tillstånd kan granska statsverksamhet som bedrivs i aktiebolagsform. Någon total bild av verksamheten inom domängruppen kunde sålunda inte fås. Erfarenheterna från granskningen av domänverket gav revisorerna anledning att överväga den principiella frågan om revisorernas möjlighet att granska statsförvaltning som bedrivs i form av stiftelser och aktiebolag.

Revisorernas påpekande togs upp i två motioner, i vilka föreslogs att revisorernas behörighet att granska statlig verksamhet skulle utvidgas till att avse också verksamhet som bedrivs i form av aktiebolag. Motionerna behandlades av finansutskottet hösten 1983 (FiU 1983/84:10). Finansutskottet inhämtade därvid ett yttrande från revisorerna, som tillstyrkte motionerna. Även konstitutionsutskottet ställde sig i yttrande till finansutskottet positivt till att revisorernas behörighet vidgades. För sin del föreslog finansutskottet att frågan om formerna för riksdagens revisorers insyn i de statliga aktiebolagen och stiftelserna skulle utredas genom regeringens försorg och att resultatet av detta utredningsarbete skulle föreläggas riksdagen. En sådan översyn borde även innefatta riksrevisionsverkets befogenheter. Finansutskottet ansåg lämpligt att den i juli 1983 tillkallade kommittén för att utreda frågan om ledningen av de statliga myndigheterna, verksledningskommittén (C 1983:4), gavs i uppdrag genom tilläggsdirektiv att utarbeta förslag även i de av utskottet aktualiserade frågorna. Riksdagen gjorde ett uttalande av denna innebörd till regeringen.

Med anledning av riksdagens initiativ tillkallade regeringen i maj 1984 en särskild utredare, f. d. generaldirektören Sven Moberg, med uppdrag att utreda frågan om formerna för riksdagens revisorers och riksrevisionsverkets insyn i och granskning av statliga aktiebolag och stiftelser m. m. Enligt direktiven (Dir. 1984:21) skall utredaren, som tillika är ordförande i verksledningskommittén, samordna sitt arbete med arbetet inom denna kommitté.

Såväl tillkallandet av verksledningskommittén i juli 1983 som riksdagens uttalande i oktober samma år om vidgad behörighet för riksdagens revisorer föranleddes delvis av domängruppens försäljning av trähus till Italien, en affär som ledde till betydande förluster för gruppen. Affären utreddes våren

1983 av justitiekanslern, varefter vissa förändringar genomfördes i domänverkets ledning. Frågan behandlades också från principiell synpunkt av konstitutionsutskottet i granskningsbetänkandet KU 1982/83:30 (s. 30–33) i samband med vissa andra frågor rörande förhållandet mellan regeringen och den statliga affärsverksamheten.

Riksrevisionsverket har i februari 1984 redovisat en kartläggning av affärsverkens bolagsverksamhet. Denna kartläggning har följts upp med en problemanalys, som verket har överlämnat till regeringen med skrivelse den 30 mars 1984. Analysen är generell och siktar inte till en bedömning av enskilda bolag.

Tidigare riksdagsbehandling

Flera av de frågor som tas upp i de aktuella motionerna har tidigare behandlats av riksdagen.

Sålunda togs frågan om domänverkets inköp och försäljning av mark upp i ett antal motioner från moderata samlingspartiets och centerpartiets sida våren 1983. Motionärerna vände sig mot de ändrade riktlinjer på området som föreslogs i budgetpropositionen 1983 (prop. 1982/83:100 bil. 11 s. 19–21). Förslaget innebar bl. a. en successiv avveckling av den rörliga kredit som lantbruksstyrelsen sedan budgetåret 1978/79 disponerade för förvärv av mark från skogsbolag m. fl. i syfte att sälja marken vidare till kombinerade jord- och skogsbruksföretag och därmed förstärka dessa. Enligt förslaget borde domänverket fortsättningsvis ha företrädesrätt till den mark som lantbruksstyrelsen förvärvat med anlitande av krediten. Flertalet av de nämnda motionerna behandlades av jordbruksutskottet (JoU 1982/83:24 s. 7), som avstyrkte dem. Några motionsyrkanden, som särskilt gällde frågan om försäljning av mark från domänverket till enskilda jord- och skogsbruk, behandlades av näringsutskottet (NU 1982/83:38 s. 21). Även dessa yrkanden avstyrktes. Moderata samlingspartiets, centerpartiets och folkpartiets företrädare i resp. utskott reserverade sig till förmån för motionerna. Riksdagen följde utskotten.

Jordbruksutskottet behandlade våren 1984 med anledning av vissa motionsyrkanden åter frågan om förstärkning av enskilda jordbruks- och skogsbruksföretag genom överföring av mark från lantbruksnämnderna eller domänverket. I sitt betänkande (JoU 1983/84:25 s. 10) erinrade utskottet bl. a. om att den år 1981 tillkallade strukturutredningen för jord- och skogsbruk i november 1983 lagt fram sitt slutbetänkande (SOU 1983:71) Bättre struktur i jord- och skogsbruk och att remissbehandling av betänkandet pågick. Motionsyrkandena borde därför enligt utskottet inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Företrädarna för de tre borgerliga partierna reserverade sig återigen till förmån för motionerna. Riksdagen följde jordbruksutskottet.

Våren 1983 väcktes en motion från moderata samlingspartiets sida med

förslag till nya riktlinjer för domänverkets verksamhet. Motiveringen var i huvudsak densamma som i den nu aktuella motionen 1983/84:1871 (m). Näringsutskottet behandlade motionen i sitt betänkande (NU 1982/83:49) om riksdagens revisorers förslag i anslutning till granskning av domänverket. Utskottet erinrade därvid om att en särskild kommitté – den tidigare nämnda verksledningskommittén – inom kort skulle komma att tillsättas för att utreda frågor om ledningen av de statliga förvaltningsmyndigheterna och att därvid bl. a. relationer mellan myndigheter och deras dotterbolag skulle ses över. Utskottet antog att motionärernas önskemål om en särskild granskning av domänverkets verksamhet skulle till inte ringa del komma att bli tillgodosett genom denna utredning. Beträffande frågan om avkastningskravet för domänverket hänvisade utskottet till ett uttalande i november 1982 av statsrådet Roine Carlsson av innebörd att det saknades anledning att ta upp frågan till prövning förrän det blev aktuellt inför nästa femårsperiod, dvs. 1985–1989. Utskottet avstyrkte motionen. De tre borgerliga partiernas företrädare i utskottet reserverade sig till förmån för motionen. Riksdagen följde utskottet.

Utnyttjande av externa tjänster m. m.

Motion 1983/84:324

I motion 1983/84:324 (vpk) riktas kritik mot användningen av externa resurser inom domänverket. Motionärerna hänvisar till ett direktiv från år 1976 enligt vilket sådana resurser fick användas endast restriktivt och om särskilda skäl förelåg. Bl. a. borde systemet med arbetstagarägda maskiner successivt avvecklas. Enligt motionärerna avser emellertid domänverket nu att upphäva detta direktiv. Bl. a. vill verket under de två kommande åren införa 60 nya arbetstagarägda maskiner samt använda sig av externa entreprenörer och sälja skog på rot. Detta möter starkt motstånd från de anställda och deras fackliga organisationer, hävdar motionärerna. De anser att det saknas anledning till en ökad privat verksamhet inom domänverkets område. De hänvisar till att regeringen har möjlighet att föreskriva riktlinjer för domänverkets verksamhet och anser att det av riktlinjerna klart bör framgå att rotpostförsäljning, anlitande av entreprenörer och användning av arbetstagarägda maskiner inte bör förekomma i verksamheten. Enligt motionärerna bör undantag härifrån medges endast efter godkännande av den lokala fackliga organisationen.

Användningen av arbetstagarägda maskiner m. m.

Ledningen för domänverket utfärdade den 19 oktober 1976 följande direktiv beträffande skogsmaskiner inom domänverket:

Ända sedan mitten på 1960-talet har det varit domänverkets politik att verket skall äga de maskiner, som används för avverkning, terrängtransport

och skogsvårdsarbeten. Skälen härtill har varit flera. Dels har företaget härigenom haft möjlighet att påverka utvecklingen mot säkrare och effektivare maskiner. Vidare har mekaniseringstakten kunnat avvägas med hänsyn till ekonomi och personalsituation. Systemet har dessutom inneburit att det varit helt klart att verket påtagit sig hela arbetsgivaransvaret för maskinförarna. Entreprenörer har visserligen utnyttjats, men detta har varit mera undantagsvis. Utvecklingen mot större trygghet för de anställda har gett ytterligare motiv för den förda politiken.

Efter behandling i ledningsgrupper och styrelse fastställes härmed följande:

Avverkning, terrängtransport och skogsvård skall utföras med koncernanställd personal och koncernägda maskiner. Andra resurser får restriktivt anlitas, då särskilda skäl härför föreligger. Om entreprenörer anlitas, bör i första hand sådana väljas, som kan bedömas ta ett fullständigt arbetsgivaransvar. Detta är säkerställt om entreprenören är en juridisk person (bolag, ekonomisk förening etc.).

Systemet med arbetstagarägda maskiner bör successivt avvecklas.

Enligt uppgift från domänverket har verket f. n. ca 720 egna maskiner i arbete. Därtill kommer ca 20 entreprenörägda och 40 arbetstagarägda maskiner. Antalet entreprenör- och arbetstagarägda maskiner har varit tämligen konstant under de senaste tio åren.

Genom beslut den 11 november 1983 har 1976 års direktiv upphört att gälla. I fortsättningen skall regionerna inom domänverket besluta om utnyttjandet av entreprenörer och arbetstagarägda maskiner.

Domänverkets ändrade politik innebär att antalet entreprenörägda maskiner kommer att tillåtas öka med 10–15 under åren 1984 och 1985. Antalet arbetstagarägda maskiner kommer att tillåtas öka med högst 60 maskiner under samma period. Den faktiska utvecklingen är dock svår att förutse. En viss minskning av behovet av maskiner under de närmaste åren förutses på grund av att den totala avverkningsvolymen skall minskas.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågan om domänverkets utnyttjande av externa resurser togs upp i en motion av John Andersson (vpk) under allmänna motionstiden år 1983. Motionären föreslog att riksdagen skulle göra ett uttalande till regeringen om att domänverket inte får minska verksamheten i egen regi genom att sälja skog på rot och anlita entreprenörer. Enligt motionären borde det i riktlinjer för domänverket klart sägas ut att skogsbruket inom verket skall drivas av de anställda.

Motionen behandlades av näringsutskottet i det nyssnämnda betänkandet om riksdagens revisorers förslag (NU 1982/83:49). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med hänvisning till att vad motionären tagit upp fick anses vara driftsekonomiska frågor av en typ som normalt bör avgöras inom verket. Vänsterpartiet kommunisternas företrädare i utskottet reserverade sig till förmån för yrkandet. Riksdagen följde utskottet.

Motionären återkom hösten 1983 med en fråga (1983/84:172) till industriministern om denne avsåg att vidta några åtgärder med anledning av en ökad privatisering i domänverket. Frågan besvarades av statsrådet Roine Carlsson.

I sitt svar (RD 1983/84:42 s. 17) anförde statsrådet Carlsson att systemet med arbetstagarägda maskiner innebär att en anställd i domänverket på egen begäran har möjlighet att skaffa en skogsmaskin och använda den i sitt arbete i skogsbruket. Det framhölls att systemet används endast på önskemål från anställda. Med hänvisning till att de åtgärder som togs upp i frågan ligger helt inom ramen för vad domänverket självt har att besluta om enligt sin instruktion förklarade sig statsrådet inte ämna vidta några åtgärder med anledning av verkets beslut.

Tillvaratagande av sjunktimmer

Motion 1983/84:318

I motion 1983/84:318 (vpk) erinras om att vänsterpartiet kommunisterna under många år har krävt åtgärder för att möjliggöra bärgning av timmer som vid flottning har hamnat på sjö- och älvbottnar. Motionärerna anför att den juridiska sidan nu synes få sin lösning genom föreliggande förslag om ändring i flottningslagen. Ett undanröjande av de rättsliga hindren för tillvaratagande av sjunktimmer kommer emellertid enligt motionärernas mening inte att medföra privata initiativ i någon större utsträckning. Med hänsyn bl. a. till behovet av vissa investeringar för en rationell hantering av sjunkvirket krävs det en organiserad form och planering. Motionärerna anger beredskapsarbete inom AMS-verksamheten som en tänkbar form. Regeringen borde vidta de nödvändiga åtgärderna för att tillvaratagandet av sjunktimret påbörjas när den förväntade lagändringen gjorts.

Förslag om ändring i flottningslagen

I lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled (flottningslagen) finns bestämmelser om rätt att ta hand om sjunket virke som påträffas i en allmän flottled. I fråga om en icke avlyst flottled gäller att flottningsföreningen har rätt och i vissa fall också skyldighet att ta hand om virket. Om det är fråga om en avlyst flottled får den som kan ha olägenhet av sjunkvirke som har lämnats kvar där ta upp virket efter viss tid och fritt förfoga över det. Rätten till bärgning är därmed begränsad främst till strandägare.

Främst med hänsyn till sjunkvirkets allt större ekonomiska betydelse föreslog fyndlagstiftningsutredningen i betänkandet (Ds Ju 1980:11) Hittegods m. m. att den gällande begränsningen av kretsen bärgningsberättigade skulle upphävas i fråga om sjunkvirke i en avlyst flottled. Enligt utredningens förslag skulle var och en få ta upp sådant virke och fritt förfoga över det under de förutsättningar som anges i flottningslagen.

Efter hörande av lagrådet har regeringen nyligen i proposition 1984/85:7 förelagt riksdagen förslag till lag om ändring i flottningslagen i enlighet med utredningens förslag. Avsikten är att lagändringen skall träda i kraft den 1 januari 1985. Ärendet bereds av lagutskottet.

Tidigare riksdagsbehandling

Motioner om tillvaratagande av sjunktimmer har väckts från vänsterpartiet kommunisternas sida vid ett antal tillfällen under senare år.

Näringsutskottet behandlade år 1979 (NU 1978/79:34) en motion med hemställan om förslag från regeringen om dels lagstiftning om att sjunktimmer skulle övergå i statlig ägo, dels åtgärder för att ta upp timret. Utskottet, som hänvisade bl. a. till att lagstiftningsfrågan redan uppmärksammades av fyndlagstiftningsutredningen, ansåg att det inte fanns skäl för riksdagen att göra någon särskild framställning till regeringen med anledning av motionen. På utskottets förslag avslog riksdagen motionen.

Under allmänna motionstiden år 1982 väcktes två motioner i frågan. Den ena, som gällde överföring av sjunktimmer i statlig ägo, behandlades hösten 1983 av lagutskottet (LU 1983/84:7). Med hänvisning till att förslag från regeringen om ny lagstiftning då väntades inom kort borde motionen enligt utskottets mening inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen avslog motionen.

Den andra motionen, som gällde åtgärder för upptagning av sjunkvirke, behandlades vid samma tid av jordbruksutskottet (JoU 1983/84:8). Utskottet fann det angeläget att åtgärder vidtas för att bärga det sjunktimmer som finns i de nedlagda flottlederna. Frågan borde enligt utskottets mening kunna få sin lösning så snart de rättsliga problemen lösts. Utskottet hänvisade till att en proposition i lagstiftningsfrågan väntades komma att föreläggas riksdagen och att motionens syfte därigenom skulle väsentligen tillgodoses. Någon ytterligare åtgärd med anledning av motionen var enligt utskottet inte påkallad, varför utskottet hemställde om avslag på motionen. Vänsterpartiet kommunisternas företrädare i jordbruksutskottet avgav en reservation av samma innebörd som den nu aktuella motionen 1983/84:318. Riksdagen följde utskottet.

Vidareförädling inom sågverksindustrin

Motion 1983/84:424

I en partimotion 1983/84:424 från vänsterpartiet kommunisterna skisseras en samhällelig strategi för den svenska träsektorn, innefattande såväl skogsvård som virkesfördelning och trävaruförädling. Särskild vikt läggs vid frågan om höjd vidareförädling inom sågverksindustrin. Motionärerna hänvisar till statens industriverks rapport (SIND 1980:16) Sågverkens vidareförädling – en omvärldsanalys, i vilken ett särskilt branschprogram föreslogs med syfte att stödja sågverksindustrins omställning mot ökad vidareförädling. Motionärerna pekar på en rad skäl för kraftfulla åtgärder på området, bl. a. att en höjd förädling skulle ge större exportinkomster och ett ökande antal fasta arbeten även i inlandsregionerna.

I motionen anförs att inga mer betydande åtgärder vidtagits sedan industriverkets rapport publicerades. De satsningar som hittills föreslagits betecknas som försumbara. I motionen anges följande modell för att lösa sågverksindustrins problem:

- Nedbrytning av industriverkets utredning till länsvisa branschprogram.
- Ett klart ställningstagande från ägaren/staten innebärande att ASSI och domänverket omedelbart aktiveras för en sågverkspolitik för högförädling.
- Staten ställer tillräckliga garantibelopp till förfogande som möjliggör att ett investerings- och utvecklingsskede inleds vid sågverken.
- Virkesfördelningsplaner utarbetas där domänverkets roll som storsäljare av virke utnyttjas som styrmedel. Högförädling skulle ge företräde till virkesköp.

Branschstöd till sågverksindustrin

Industriverkets nämnda rapport år 1980 om sågverkens vidareförädling innehöll bl. a. ett omfattande material om den västeuropeiska marknaden för sågade produkter och analyser av möjligheterna till ökad svensk export genom vidareförädling. På grundval av rapporten föreslog industriverket ett femårigt branschprogram för sågverksindustrin. Programmet skulle omfatta omställnings- och utvecklingsstöd samt exportfrämjande åtgärder. Medelsbehovet beräknades till 11 milj. kr. för det första verksamhetsåret och 15 milj. kr. under vart och ett av de följande fyra åren. Därtill föreslogs statliga kreditgarantier på 200 milj. kr. under femårsperioden. Industriverkets rapport remissbehandlades och mottogs därvid positivt av remissinstanserna.

Förslag i frågan lades fram för riksdagen först i budgetpropositionen år 1983 (prop. 1982/83:1982/83:100 bil. 14 s. 41 f.). Förslaget gick ut på att industriverkets löpande branschprogram för den träbearbetande industrin skulle utvidgas till att omfatta åtgärder för sågverksindustrin. För budgetåret 1983/84 föreslogs en ökning av medlen till branschprogrammet från 8 milj. kr. till 14 240 000 kr. Huvuddelen av ökningen var avsedd för sågverksindu-

strin. Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget (NU 1982/83:34 s. 35, rskr 1982/83:373).

I sin treårsplan för budgetåren 1984/85–1986/87, som lades fram i september 1983, räknade industriverket med att branschprogrammet för den träbearbetande industrin skulle fortsätta och att insatserna, liksom under budgetåret 1983/84, skulle avse även sågverksindustrin. Industriverket anförde bl. a. att sågverkens kapacitet sedan mitten av 1970-talet minskat med ca en femtedel, delvis beroende på råvaruförsörjningsproblem. Under de senaste åren hade vissa tidigare förlorade marknadsandelar återvunnits, varvid devalveringen haft gynnsam inverkan på konkurrensbilden. Vidare anfördes att verket i samråd med branschen och de fackliga organisationerna utarbetat ett program som på väsentliga punkter borde kunna komplettera branschens egna kollektiva insatser för utveckling och exportfrämjande åtgärder. Programmet innebär en koncentration till vissa råvaruslag och produkter (högkvalitetsgran, vidareförädlat konstruktionsvirke) och vissa marknader (icke-traditionella marknader). Utbildnings- och omställningsåtgärderna stödjer denna strategi, anfördes det, genom satsningar på torkning, limning och kalkylering.

I proposition 1983/84:135 om industriell tillväxt och förnyelse – som förelades riksdagen sedan den nu aktuella motionen 1983/84:424 (vpk) väckts – föreslogs (s. 135) att de branschfrämjande åtgärderna för den träbearbetande industrin skulle fortsätta på oförändrad verksamhetsnivå och med samma principiella uppläggning under treårsperioden 1984/85–1986/87. Bl. a. anfördes att en fortsatt satsning på vidareförädlade produkter från sågverksindustrin skulle innebära nya möjligheter till utveckling av produktion, sysselsättning och inkomster för företag som annars hotas av stagnation till följd av de gränser för expansion som råvarutillgångarna sätter. Riksdagen beslöt i enlighet med regeringens förslag (NU 1983/84:42, rskr 1983/84:379).

Av de medel som har anvisats för branschfrämjande åtgärder har statens industriverk för budgetåret 1983/84 avsatt 4,7 milj. kr. för åtgärder för sågverksindustrin. Därjämte har industriverket i april 1984 beslutat att av regionalpolitiska medel under budgetåret satsa 3,1 milj. kr. på kundanpassning och vidareförädling inom sågverks- och träförädlingsindustrin i norra Sverige och Bergslagen. Programmet, som kan ses som en påbyggnad av industriverkets ordinarie branschprogram, omfattar sju projekt i det regionalpolitiska stödområdet. Syftet är att med kombinerade regional- och branschpolitiska insatser trygga och expandera sysselsättningen i en dominerande bransch inom stödområdet. Totalt har alltså 7,8 milj. kr. ställts till förfogande för stöd till vidareförädling inom branschen under budgetåret.

För budgetåret 1984/85 väntas industriverket komma att anvisa 5,5 milj. kr. för sågverksindustrin inom ramen för det ordinarie branschprogrammet. Därtill kan komma bl. a. vissa medel för projektanknutna regionalpolitiska insatser. För budgetåret 1985/86 har industriverket i sin anslagsframställning

räknat med en verksamhet av ungefär samma omfattning.

Vidare lämnas stöd till forskning och utveckling inom träindustrin av styrelsen för teknisk utveckling (STU). Insatserna, som till stor del är inriktade på sågverkens behov, har formen av såväl stöd till kollektiv forskning som program för kunskapsutveckling och industriinriktat projektstöd. Sedan några år tillbaka hör träteknik till de prioriterade områdena för STU. För budgetåret 1983/84 uppgick insatserna till ca 36 milj. kr. Vid behandlingen i proposition 1983/84:107 om forskning (bil. 9 s. 17) av frågan om anslag till STU för innevarande budgetår förutsattes att insatserna borde fullföljas på nuvarande nivå. Det uttalades också att STU:s verksamhet på området borde i ökad utsträckning samordnas med industriverkets branschprogram. Detta föranledde inga erinringar från riksdagens sida.

De åtgärder för stöd till sågverksindustrin som har redovisats här kompletteras med olika former av finansiellt stöd till enskilda företag för investeringar. Industrigarantilån och lån från de regionala utvecklingsfonderna står till förfogande för sådana ändamål för företag i hela landet. Inom stödområdet lämnas också regionalpolitiskt stöd till investeringar. Sådant stöd till sågverksföretag kan för budgetåret 1983/84 uppskattas till drygt 60 milj. kr.

Det kan tilläggas att regionalpolitiska utredningen i sitt nyligen avgivna betänkande (SOU 1984:74) Regional utveckling och mellanregional utjämning har föreslagit en förstärkning av branschprogrammet för den träbearbetande industrin. Utredningen konstaterar att programmet redan i dag är starkt kopplat till branschföretag i de regionalpolitiskt prioriterade områdena. Enligt utredningsförslaget skulle ytterligare 30 milj. kr. avsättas under en treårsperiod för att stimulera produktutveckling och vidareförädling hos sågverks- och träförädlingsföretagen i stödområdena, i första hand norra inlandet. Betänkandet remissbehandlas f. n.

Utskottet

Domänverkets verksamhet

Av den redogörelse som utskottet har lämnat i det föregående (s. 2–4) framgår att domänverket sedan år 1968 har en särställning bland de statliga affärsverken. Domänverket förfogar sålunda fritt över sina medel och beslutar om investeringar. Verket har med andra ord ett konsolideringsansvar. Markförvärv och övriga investeringar finansieras i regel genom försäljning av mark. Några tillskott av investeringsmedel över statsbudgeten lämnas inte. Som ekonomiskt styrmedel fastställer regeringen ett avkastningskrav. Grunden härför är en av domänverket utarbetad femårsplan över avverkningar, investeringsbehov m. m. F. n. förbereds en ny femårsplan för perioden 1985–1989.

Domänverket kan ses som moderbolag i en koncern, domängruppen, som

omfattar ett stort antal företag. Själva skogsrörelsen, som i dag svarar för drygt två tredjedelar av domängruppens omsättning, bedrivs i huvudsak inom verket. Virkesförädling och vissa andra verksamheter bedrivs i bolagsform. Flertalet bolag har samlats under Domänföretagen AB.

Det ekonomiska resultatet av domängruppens verksamhet har under senare år varit sådant att statens avkastningskrav har kunnat uppfyllas. En viss minskning av avverkningen väntas dock komma att ske under nästa femårsperiod, vilket kan komma att leda till ett lägre resultat för skogsbruket. De strukturåtgärder som har vidtagits inom Domänföretagen väntas å andra sidan leda till ett förbättrat resultat för övriga verksamheter.

Vissa händelser inom domängruppen i början av 1980-talet har aktualiserat frågor om bl. a. förhållandet mellan statliga verk och aktiebolag under deras förvaltning och om riksdagens och regeringens insyn i bolagens verksamhet. Som redovisats i det föregående (s. 7) utreds dessa frågor av verksledningskommittén och av en särskild utredningsman. Resultaten av detta arbete väntas bli redovisade under år 1985.

I motionerna 1983/84:1871 (m) och 1983/84:2082 (c) behandlas en rad frågor om riktlinjerna för domänverket. Kritik riktas i båda motionerna mot att den affärsdrivande verksamheten inom virkesförädling m. m. har expanderat under senare år. Vidare efterlyser motionärerna en aktivare medverkan från domänverkets sida till förstärkning av enskilda fastigheter genom försäljning av mark. Frågor om avkastningskravet på domänverket borde också tas upp. Motion 1983/84:1871 (m) utmynnar i en begäran om ett förslag från regeringen till nya riktlinjer för domänverket. I motion 1983/84:2082 (c) föreslås en parlamentarisk utredning i frågan.

I motion 1983/84:1883 (m) berörs frågor om domänverkets virkesförsäljning. Motionärerna vänder sig mot en befarad diskriminering av enskilda virkesköpare till förmån för ASSI och företag inom domängruppen. De anser att domänverket bör ges direktiv att sälja till närmaste industri under affärsmässiga former. Liknande synpunkter förs fram även i motion 1983/84:1871 (m).

Utskottet konstaterar att verksamheten inom domängruppen under det senaste året har utvecklats positivt. Inom skogsrörelsen pågår ett omfattande rationaliseringsarbete. De problem som tidigare har uppstått till följd av den snabba expansionen av de affärsdrivande bolagen synes nu i huvudsak ha bemästrats genom olika strukturåtgärder. Enligt vad utskottet har inhämtat är den återstående affärsverksamheten lönsam.

Utskottet kan inte biträda de önskemål om en omprövning av gällande riktlinjer för domänverket som förs fram i motionerna 1983/84:1871 (m) och 1983/84:2082 (c). Utskottet erinrar om att ett antal principiella frågor om styrningen och organisationen av de statliga affärsverken m. m. kommer att tas upp i samband med behandlingen av verksledningskommitténs förslag nästa år. Vilket avkastningskrav som skall gälla för domänverket bör liksom

hittills prövas av regeringen på grundval av den femårsplan som verket lägger fram.

Vad beträffar domänverkets markförsäljningspolitik erinrar utskottet om att verkets innehav av skogsmark under de senaste åren inte har förändrats i nämnvärd grad. Enligt utskottets mening bör en minskning av det statliga skogsinnehavet inte komma i fråga. Domänverket bör dock givetvis även i fortsättningen kunna medverka till att förstärka enskilda fastigheter genom försäljningar eller markbyten.

I vad gäller domänverkets virkesförsäljning har utskottet inhämtat att verket regelmässigt tillämpar affärsmässiga villkor. Beträffande massaveden har domänverket enligt gällande riktlinjer ett särskilt ansvar för ASSI:s försörjning, vilket har tagit sig uttryck i ett femårigt leveransavtal. Enligt avtalet skall marknadspriser gälla. Leveranserna av skogstimmer sker till övervägande del till enskilda sågverk, bl. a. i Norrbottens inland. Villkoren är i princip desamma som vid leveranser till de egna bolagen. Utskottet ser ingen anledning för riksdagen att uttala sig i frågan.

Mot bakgrund av vad som anförts avstyrker utskottet motion 1983/84:1871 (m) i berörd del och motion 1983/84:2082 (c). Motion 1983/84:1883 (m) avstyrks likaså.

I motion 1983/84:1871 (m) föreslås vidare att en plan upprättas för utförsäljning av företag och mark från domänverket. Intäkterna från försäljningen, som borde resultera i försäljningsintäkter av minst 400 milj. kr. första budgetåret, skall enligt förslaget tillföras statsbudgeten.

Av vad utskottet redan har anfört om domänverkets markförsäljningar följer att utskottet inte kan biträda förslaget. Motionsyrkandet avstyrks.

Domänverkets utnyttjande av externa tjänster och försäljning av virke på rot kritiseras i motion 1983/84:324 (vpk). Som framgår av det föregående (s. 10) räknar domänverket med en viss ökning av antalet arbetstagar- och entreprenörägda maskiner i verksamheten under det närmaste året. Från verkets sida har upplysts om att de egna resurserna skall dimensioneras så att de svarar mot 90 % av behovet under ett normalår. Vidare har framkommit att försäljning av virke på rot, som f. n. svarar mot ca 3 % av domänverkets totala avverkning, sker främst i sådana fall då det ekonomiska resultatet för verket blir väsentligt bättre än vid avverkning i egen regi.

Utskottet har vid sin behandling år 1983 av ett liknande motionsyrkande intagit den ståndpunkten att driftsekonomiska frågor av den typ som här avses normalt bör avgöras inom verket. Utskottet har samma uppfattning i dag. Dessutom bör påpekas att externa resurser inom domänverket används i långt mindre omfattning än vad som gäller inom den privata skogsindustrin. Med det sagda avstyrker utskottet motion 1983/84:324 (vpk).

Tillvaratagande av sjunktimmer

Av den tidigare redogörelsen (s. 11 f.) har framgått att vissa rättsliga hinder för tillvaratagande av sjunktimmer i avlysta flottleder väntas komma att bli undanröjda inom kort genom en ändring i flottningslagen. I motion 1983/84:318 (vpk) föreslås åtgärder i syfte att sådant tillvaratagande också skall komma till stånd. Motionärerna räknar inte med att frågan kan lösas genom privata initiativ, bl. a. med hänsyn till behovet av investeringar.

Utskottet är inte nu berett att ta ställning till frågan om behovet av sådana åtgärder som motionärerna efterlyser. Enligt utskottets mening bör den väntade lagändringen avvaktas. Utskottet hänvisar också till de möjligheter som finns för den som vill starta verksamhet på området att söka olika former av regionalpolitiskt stöd eller stöd från den regionala utvecklingsfonden i resp. län. Med det sagda avstyrks motion 1983/84:318 (vpk).

Vidareförädling inom sågverksindustrin

Utskottet har tidigare (s. 13–15) redogjort för det branschstöd som fr. o. m. budgetåret 1983/84 utgår till sågverksindustrin. Detta stöd uppgår till ca 5 milj. kr. om året, vartill kommer stöd till forskning och utveckling samt insatser av regionalpolitisk karaktär.

I motion 1983/84:424 (vpk) betecknas branschstödet till sågverksindustrin som försumbart. Motionärerna föreslår i stället ett brett upplagt program i vilket ingår bl. a. ökat investeringsstöd och ett utnyttjande av domänverkets virkesleveranser som styrmedel för att främja högförädling.

Utskottet kan inte förorda ett program av det slag som föreslås i motionen. Det är i första hand de berörda företagens sak att vidta sådana åtgärder som krävs för en anpassning av produktionen till skiftande marknadsförhållanden. En sådan anpassning bör enligt utskottets mening ha underlättats av den kraftiga förbättring av lönsamheten inom sågverksindustrin som har skett under de senaste åren. Utskottet vill också peka på det betydande stöd till forskning och utveckling av intresse för sågverksbranschen som lämnas genom STU. Motion 1983/84:424 (vpk) avstyrks med det sagda.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *allmänna riktlinjer för domänverket*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:1871 yrkande 1, motion 1983/84:1883 och motion 1983/84:2082,
2. beträffande *plan för utförsäljning av företag och mark*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:1871 yrkande 2,
3. beträffande *utnyttjande av externa tjänster*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:324,

4. beträffande *tillvaratagande av sjunktimmer*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:318,
5. beträffande *vidareförädling inom sågverksindustrin*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:424.

Stockholm den 13 november 1984

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Wivi-Anne Radesjö (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Per-Richard Molén (m), Ivar Franzén (c), Bo Finnkvist (s), Lars Ahlström (m), Per-Ola Eriksson (c) och Lars Andersson (s).

Reservationer

1. Allmänna riktlinjer för domänverket (mom. 1)

Erik Hovhammar (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Per-Richard Molén (m), Ivar Franzén (c), Lars Ahlström (m) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 16 med "Utskottet kan" och slutar på s. 17 med "avstyrks likaså" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser, med instämmande i vad som sägs härom i motionerna 1983/84:1871 (m) och 1983/84:2082 (c), att det behövs en översyn av riktlinjerna för domänverkets verksamhet. Nu gällande riktlinjer fastställdes år 1968. De medger en, jämfört med andra affärsverk, betydande rörelsefrihet. En omfattande affärsverksamhet i bolagsform har byggts upp, delvis med svag anknytning till domänverkets huvuduppgift att förvalta statens innehav av skogsmark. Riksdagens och även regeringens insyn i denna utveckling har enligt utskottets mening varit otillräcklig. Som framgått behandlas nu insyns- och kontrollfrågorna från principiell synpunkt av bl. a. verksledningskommittén, som väntas komma att redovisa sina förslag nästa år. Därjämte bör ett antal konkreta frågor rörande domänverket tas upp till särskild prövning.

Utskottet anser, i likhet med motionärerna, att frågan om domänverkets markförsäljningspolitik därvid bör ägnas särskild uppmärksamhet. Sälunda bör verket kunna spela en aktivare roll än f. n. för att förstärka enskilda skogs- och lantbruk. Vidare bör man överväga den lämpliga omfattningen av och formerna för den affärsverksamhet som i dag bedrivs inom domängruppen. Även det avkastningskrav som skall gälla för domänverket under

femårsperioden 1985–1989 bör tas upp till prövning. Därvid bör eftersträvas en rättvisande jämförelse med enskilt skogsbruk. I sammanhanget bör särskilt beaktas de restriktioner som med hänsyn till bl. a. naturvårdsintressena gäller för avverkning ovan den f. d. skogsodlingsgränsen.

I motionerna 1983/84:1871 (m) och 1983/84:1883 (m) betonas vikten av att domänverket i sin virkesförsäljning tillämpar enhetliga priser och leveransvillkor. Utskottet delar motionärernas uppfattning i denna fråga. Mot bakgrund av den knapphet på skogsråvaror som förutses i Västerbotten och Norrbotten, bl. a. som följd av domänverkets minskande avverkning, anser utskottet att principen om konkurrensneutralitet bör komma till klart uttryck.

Beträffande formerna för en översyn av domänverkets riktlinjer tillstyrker utskottet förslaget i motion 1983/84:2082 (c). En parlamentariskt sammansatt utredning bör alltså komma till stånd. Därvid tillgodoses i sak även motion 1983/84:1871 (m) i berörd del och motion 1983/84:1883 (m). Utredningen bör arbeta skyndsamt. Utskottet föreslår att riksdagen uttalar sig i enlighet med vad som anförts.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *allmänna riktlinjer för domänverket*
   att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2082 och med anledning av motion 1983/84:1871 yrkande 1 och motion 1983/84:1883 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Plan för utförsäljning av företag och mark (mom. 2)

Erik Hovhammar (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Per-Richard Molén (m), Ivar Franzén (c), Lars Ahlström (m) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Av vad" och slutar med "Motionsyrkandet avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion 1983/84:1871 (m) att domänverkets nuvarande tillgångar i betydande utsträckning bör successivt föras över i enskild ägo. En sådan överföring får ses som ett led i strävandena att stärka och komplettera det enskilda jord- och skogsbruket. Även möjligheterna att tillskapa fristående skogsbruksfastigheter bör tas till vara. Utskottet anser att en överföring av här avsett slag bör inledas utan dröjsmål. Inte minst statsfinansiella skäl talar härför. Utskottet har ingen erinran mot det i motionen angivna riktmärket 400 milj. kr. för försäljningsintäkter under det första budgetåret. Utskottet föreslår alltså att riksdagen uppmanar regeringen att ge domänverket i uppdrag att inleda försäljningar enligt vad som här anförts. Därmed tillstyrks motionen i denna del.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *plan för utförsäljning av företag och mark*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1871 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Utnyttjande av externa tjänster (mom. 3)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "motion 1983/84:324 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att domänverket, trots starkt motstånd från de fackliga organisationerna, har frångått sin tidigare politik att använda enbart egna resurser i skogsbruket. Utskottet instämmer med den kritik som i motion 1983/84:324 (vpk) riktas mot den planerade ökningen av antalet arbetstagar- och entreprenörägda maskiner. I likhet med motionärerna anser utskottet att det är principiellt felaktigt att anställda skall svara för stora investeringar. Det kan här vara fråga om maskiner med en inköpskostnad i storleksordningen en miljon kronor. Utskottet anser också att anlitande av entreprenörer och försäljning av skog på rot bör ske mycket restriktivt i enlighet med motionärernas krav. Regeringen bör meddela föreskrifter härom till domänverket. Med det sagda tillstyrker utskottet motionen.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *utnyttjande av externa tjänster*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:324 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Tillvaratagande av sjunktimmer (mom. 4)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "motion 1983/84:318 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att den väntade ändringen av flottningslagen inte är tillräcklig. Det behövs särskilda åtgärder från samhällets sida för att tillvaratagande av sjunktimmer skall komma i gång i önskvärd omfattning. I likhet med motionärerna anser utskottet att det bör ankomma på regeringen att finna lämpliga former för verksamheten. Beredskapsarbete i arbetsmarknadsverkets regi kan vara en sådan form. Med hänsyn till sysselsättningsläget i de berörda delarna av landet är det angeläget att arbetet påbörjas så snart som möjligt. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av angiven innebörd. Därmed tillstyrker utskottet motion 1983/84:318 (vpk).

dels att utskottet under 4 bort hemställa

4. beträffande *tillvaratagande av sjunktimmer*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:318 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Vidareförädling inom sågverksindustrin (mom. 5)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "det sagda" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att staten på ett mera aktivt sätt än hittills bör verka för en modernisering av sågverksindustrin. Som påpekas i motionen skulle en ökad vidareförädling inom landet av sågverkens produktion ge stora fördelar i form av ökade exportintäkter och förbättrad regional balans. Till följd av ägarförhållanden och det stora antalet företag är branschen alltför splittrad för att de nuvarande insatserna genom industriverket i samverkan med branschens egna organ skall få önskad verkan. Enligt utskottets mening bör i stället de statliga företagen – domänverket och ASSI – utnyttjas för att åstadkomma en effektiv styrning. Som antyds i motionen skulle sålunda högförädling kunna ge företräde till virkesleveranser från domänverket. Regeringen bör utarbeta förslag till ett utvecklingsprogram för sågverksindustrin i enlighet med vad som anförts. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande härom. Därmed tillstyrks motion 1983/84:424 (vpk).

dels att utskottet under 5 bort hemställa

5. beträffande *vidareförädling inom sågverksindustrin*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:424 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Innehåll

Ärendet ... 1

Sammanfattning ... 1

Motioner ... 1

Domänverkets verksamhet ... 2
Bakgrund ... 2
Allmänna riktlinjer för domänverket ... 5
Motionerna 1983/84:1871, 1983/84:1883 och 1983/84:2082 ... 5
Förvärv och avyttring av mark ... 6
Riksdagens revisorers granskning av domänverkets verksamhet, m m. ... 6
Tidigare riksdagsbehandling ... 8
Utnyttjande av externa tjänster m. m. ... 9
Motion 1983/84:324 ... 9
Användningen av arbetstagarägda maskiner m. m. ... 9
Tidigare riksdagsbehandling ... 10

Tillvaratagande av sjunktimmer ... 11
Motion 1983/84:318 ... 11
Förslag om ändring i flottningslagen ... 11
Tidigare riksdagsbehandling ... 12

Vidareförädling inom sågverksindustrin ... 13
Motion 1983/84:424 ... 13
Branschstöd till sågverksindustrin ... 13

Utskottet ... 15
Domänverkets verksamhet ... 15
Tillvaratagande av sjunktimmer ... 18
Vidareförädling inom skogsindustrin ... 18
Hemställan ... 18

Reservationer ... 19
1. Allmänna riktlinjer för domänverket (m, c, fp) ... 19
2. Plan för utförsäljning av företag och mark (m, c, fp) ... 20
3. Utnyttjande av externa tjänster (vpk) ... 21
4. Tillvaratagande av sjunktimmer (vpk) ... 21
5. Vidareförädling inom sågverksindustrin (vpk) ... 22

minab/gotab Stockholm 1984 79297